

санаторно-курортных учреждений, массажных и косметологических салонов, фитнес-клубов и тренинговых центров.

4. Результаты маркетингового и прогностического исследований позволяют считать одним из наиболее перспективных направлений внедрение воздушных криотренажеров предприятия гостиничной и курортной сферы.

Список литературы

1. Martin Ben. Technology foresight in a rapidly globalizing economy / Ben Martin // International Conference on Technology Foresight for Central and Eastern Europe and the Newly Independent States, 4-5 April 2001. – Vienna, Austria.

2. Портнов В. В. Локальная воздушная криотерапия: механизм действия и применение в практике / В. В. Портнов // Курортные ведомости. – 2009. – № 2 (53). – С. 62-64.

3. Гапоненко. Н. В. Форсайт: теория, методология, опыт / Н. В. Гапоненко – М. : ЮНИТИ ДАНА, 2008. – 239 с.

4. Лечение холодом. Криомедицина / А. Ю. Баранов, В. Н. Кидалов. – СПб. : Атон, 1999. – 272 с.

5. Буров .Г. А. Лечение холодом (криотерапия) / М. Буров – М. : Феникс, 2005. – С. 10–35.

6. Бобков. Г. А. Термопроцедуры и кинезитерапия / Бобков Г. А. // Профилактика и лечение заболеваний костно-мышечной системы человека по методу Бубновского С. – М. : Астрей-центр, 2008. – 116 с.

7. Гретченко. А. А. Форсайт как инновационный инструмент прогнозирования и реализации научных и технологических приоритетов / Гретченко А. А. // Вестник Сибирского гос. аэрокосм. ун-та им. М. Ф. Решетнева. – 2010. – № 1. – С. 154–159.

Отримано 01.11.2013. ХДУХТ, Харків.

© П.В. Волошин, А.П. Старченко, Ю.А. Домбровская, 2013.

УДК 658.152

Н.С. Ситник, канд. екон. наук (*ЛДФА, Львів*)

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ БАЗОЮ МОДЕРНІЗАЦІЇ СФЕРИ ТОВАРНОГО ОБІГУ

Розглянуто особливості формування належного інвестиційного базису модернізації сфери товарного обігу. Подано концептуальну модель управління інвестиційною базою модернізації сфери товарного обігу.

Рассмотрены особенности формирования необходимого инвестиционного базиса модернизации сферы товарного оборота. Представлена концептуальная модель управления инвестиционной базой модернизации сферы товарного оборота.

Peculiarities of formation of necessary investment basis of modernizing the sphere of commodity circulation are considered. The conceptual model of managing investment base of modernization of the sphere of commodity circulation is presented.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Особливо важливе завдання інвестицій полягає в акумулюванні фінансових ресурсів для забезпечення якісно нових системних змін, що матимуть довгострокову позитивну віддачу. Важливо не перетворити процес інвестування на поточні витрати навіть за умови їх позитивного економічного ефекту. Ще у працях П. Самуельсона, П. Хейне та інших науковців етимологія категорії «інвестиції» зводилася до капіталу та розширеного відтворення. Саме тому проста модернізація матеріально-технічної бази торгівлі може мати лише короткостроковий позитивний ефект і характеризуватися низькою дохідністю інвестицій через моральний знос та техніко-технологічне старіння. Відтак, важливо, щоб інвестиції забезпечували безперервний процес відтворення технологій (включає такі стадії: НДДКР; природно-наукових досліджень; освіти і професійної підготовки; торгово-технологічну), що взаємодіє з процесом суспільного відтворення через виробничо-технологічну стадію. Це є необхідною умовою для формування макроекономічної теорії та ефективності інвестицій [1, с. 12-13, 60].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регулювання інвестиційних процесів у сфері торгівлі, а також особливості державної інвестиційної політики досліджували у своїх працях такі науковці, як Г.М. Богославець, Б.М. Данилишин, Н.В. Дачій, М.Х. Корецький, Л.О. Лігоненко, Г.Л. Піратовський, Ю.П. Яковлев та ін. Проте питання щодо формування концептуальної моделі управління інвестиційною базою модернізації сфери товарного обігу залишилося недостатньо дослідженим.

Мета та завдання статті. Мета статті полягає у формуванні концептуальної моделі управління інвестиційною базою модернізації сфери товарного обігу. Автор публікації поставив перед собою такі завдання:

– розглянути особливості формування належного інвестиційного базису модернізації сфери товарного обігу;

– представити концептуальну модель управління інвестиційною базою модернізації сфери товарного обігу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Очевидно, що в системі державного регулювання економіки головним суб'єктом інвестиційної політики є органи державного управління. Саме від держави залежить вирішення завдання створення економіко-правового середовища, стимулюючого як збільшення обсягів, так і забезпечення раціональності інвестицій. Як справедливо зазначає Н. Дацій, це завдання вирішується в процесі реалізації державної інвестиційної політики, що являє собою сукупність таких структурних елементів, як:

1. Формування інвестицій (шляхом державного фінансування, банківського кредитування, лізингу, грошових засобів інтегрованих підприємницьких систем, страхових товариств, фондів розвитку чи спеціального накопичення, приватних інвестицій фізичних осіб та власних коштів економічних агентів).

2. Створення сприятливого інвестиційного клімату.

3. Ефективне державне регулювання інвестиційного процесу (через правову систему, створення інформаційно-аналітичних інструментів, політику протекціонізму, цільові програми розвитку, акумуляцію інвестиційних ресурсів).

4. Формування чинників стимулювання інвестиційної активності: політичних (довіра населення, соціальна стабільність, взаємовідносини між державними інститутами різних рівнів системної ієрархії управління), економічних (ресурсна забезпеченість, стан і рівень використання економічного потенціалу, людського капіталу), фінансових (розвиненість банківської та кредитної систем, обсяги надходжень до державного бюджету, ефективність податкової системи), організаційно-правових (нормативно-правові умови інвестування, розвиненість інституційної системи, наявність державних гарантій, інформаційна забезпеченість), соціальних (рівень якості життя населення, зайнятості та довіри до економічної політики) [2, с. 85].

Зрозуміло, що характеристики розвитку та співвідношення зазначених структурних елементів державної інвестиційної політики на певний момент часу та в конкретному секторі економіки й визначають інвестиційний клімат, що апіорі не може бути сталим та постійно змінюється. Утім, видається доцільним доповнити перелік чинників, запропонованих Н. Дацій, зовнішніми макроекономічними очікуваннями щодо відкритості національного інвестиційного поля, захищеності права приватної власності, його стабільності та деякими менш, але все ж важливими суміжними чинниками мотивації до

інвестування, зокрема іноземного. Тому закономірно, що формування належного інвестиційного базису модернізації сфери товарного обігу потребує адекватних інституціональних змін і реформ як структуроутворюючого чинника інвестицій. Це підтверджується залежністю обсягів іноземного інвестування від позицій країни в рейтингах світових економічних організацій щодо сприятливості інвестиційного середовища.

Слід ураховувати, що в умовах ресурсної обмеженості, яка характерна для транзитивних економік, державна політика, зокрема в інвестиційній сфері, може реалізовуватися сегментно та вибірково за регіонально-галузевим чи іншим підходом. Зокрема, галузевий рівень визначає свої особливості відносно застосування підходів, механізмів, інструментів та чинників, що відображається у відповідних принципах державної інвестиційної політики. Так, до принципів інвестування в галузі національної економіки здебільшого відносять такі: загальної та граничної ефективності; початкової свободи у виборі об'єктів для інвестицій; адаптаційних витрат; необхідності обліку міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків; концентрації інвестиційних проєктів та поглибленої спеціалізації; пропорційності; мережевості; системності; збалансованості ризиків; безперервності та динамічності; варіантності відносно поточного варіанта зовнішнього і внутрішнього середовища підприємницької структури [2, с. 145-148].

Важливе завдання в межах концептуального обґрунтування інвестиційної бази модернізації сфери товарного обігу відведемо ідентифікації основної мети та операційних цілей, яких важливо досягнути за результатами інвестування. Очевидно, що реалізація державної політики в аналізованій сфері має бути спрямованою на підвищення рівня розвитку торгівлі, внутрішнього ринку та сфери товарного обігу загалом до показників економічно розвинених держав. Утім, процес модернізації не може бути одномоментним і триватиме певний період часу, що знову призведе до деякого відставання. Тому об'єктивно важливо таргетувати орієнтири державної політики на досягнення не поточного стану, а сучасних тенденцій розвитку сфери товарного обігу в соціально та економічно ефективних економіках.

Для їх виявлення наведемо результати теоретико-методичного узагальнення трансформаційних процесів у торгівлі та сформованих за їх результатами конкурентних переваг підприємств торгівлі в розвинених економіках. Можна виокремити такі тенденції [3, с. 48–59; 4, с. 322-336; 5].

1. Зростання окремих підприємств, концентрації торгівлі та збільшення торговельного бізнесу за рахунок консолідації торговельних компаній, створення торговельних мереж, груп компаній

та інших інтеграційних форм чи систем. Так, частка 25 найбільших (за розмірами товарообороту) торгових мереж становить понад 13% світового роздрібного товарообороту, 100 найбільших мереж – понад 23%, а 200 – понад 27%; темпи зростання обсягів діяльності 25 найбільших торгових мереж майже вдвічі перевищують темпи зростання загальносвітового роздрібного товарообороту та на 78% – підприємств, що не входять до 200 найпотужніших мереж. Зауважимо, що економічна доцільність та, як наслідок, ефективність концентрації полягає в забезпеченні таких конкурентних переваг: економія на масштабі, можливість впливу на систему постачання (передусім відносно зниження ціни товарів, що постачаються), економія на адміністративно-управлінських і трансакційних витратах, зростання лобістського потенціалу відносно відстоювання власних інтересів на центральному і місцевому рівнях та впливу на державну політику розвитку внутрішнього ринку і сфери товарного обігу, покращення фінансового забезпечення конкурентоспроможності та впровадження технологічних інновацій, удосконалення торгово-технологічних і бізнес-процесів.

2. Зростання підприємств торгівлі за рахунок реорганізаційних процесів (злиття та приєднання), збільшення частки провідних (за обсягами товарообороту) підприємств торгівлі на внутрішньому ринку. Зокрема, значення цього показника в економічно розвинених країнах світу становить 50% і більше, а за рівнем концентрації провідних торговельних операторів Україна серед країн ЦСЄ входить до останньої третьої групи (значення показника 7,8%) із низьким рівнем концентрації (менше 20%). Для порівняння: до середньої групи входять країни з рівнем концентрації 20...30%, а високої – 60...75%. Відтак, потенціалом подальшого розвитку країн третьої групи багато експертів вважає активне входження потужних операторів, проведення операцій із придбання та злиття.

3. Переважання сегмента продовольчої торгівлі та товарів широкого вжитку в процесах концентрації торгових мереж.

4. Глобалізація роздрібної торгівлі, для якої характерні такі риси:

1) зменшення обмежень щодо платоспроможного попиту на національному ринку за рахунок можливості організації продажу товарів у будь-якій країні світу за відповідною ціною, узгодженою попиту та пропозицією;

2) покращення ресурсного забезпечення підприємств торгівлі за рахунок диверсифікації джерел його залучення;

3) збільшення обсягів діяльності підприємств сфери товарного обігу;

4) підвищення територіальної та ресурсної гнучкості

підприємств торгівлі;

5) ширше залучення зовнішньої (на протипагу власним) збутової, технологічної та соціальної інфраструктури;

6) розвиток організаційних форм міжнародного торговельного бізнесу, договірної кооперації та концентрації національних товаровиробників, постачальників, підприємств торгівлі з зовнішніми контрагентами (представниками підприємств – виробників товарів, підприємствами торгівлі та торговими мережами);

7) необхідність урахування національної ментальності, законодавства, норм етичної та соціальної відповідальності. Попри об'єктивно вищий ризик, але й вищу економічну ефективність господарювання, до позитивних економічних ефектів глобалізації торгівлі належить ще й забезпечення синергетичного ефекту після утворення підприємницьких мереж та кращого задоволення потреб ринку на базі єдиної інформаційної системи.

Очевидно, що глобалізація сфери товарного обігу є неминучою. В окремих наукових працях із проблем розвитку торгівлі глобалізацію ототожують з її розвитком або модернізацією. Відтак, важливо в процесі реалізації інвестиційних механізмів розвитку сфери товарного обігу забезпечити як максимально гармонійну її інтеграцію у світову господарську торговельну систему, так і мінімізувати ризики (споживачів, підприємств торгівлі, інших економічних агентів цієї сфери, торговельних мереж, національного господарства, зокрема на регіональному рівні управління), пов'язані з істотним посиленням відкритості національного внутрішнього ринку.

5. Упровадження логістично-інформаційних систем. Вищі ефективність господарювання та швидші темпи зростання великих торговельних мереж у розвинених економіках забезпечуються не лише відкриттям нових об'єктів торгівлі (у тому числі шляхом об'єднань та поглинань), але й удосконаленням систем замовлення й доставки товарів через оптимальне розміщення (відносно постачальників та об'єктів торговельної мережі) власних спеціальних розподільчих центрів, що функціонують цілодобово з використанням електронної системи обліку товарів, одночасного приймання, відвантаження та замовлення нових партій (сучасна практика розвитку компанії Wal-Mart Stores (США)). Позитивним аспектом упровадження таких технологій є відстеження в реальному часі тенденцій придбання товарів та стану товарних запасів як магазинами, так і управлінським центром, постачальниками. Це пришвидшує товарооборотність, дозволяє вивільнити частину фінансових активів для їх скеровування на інвестування подальшого розвитку, покращення характеристик економічної безпеки важливої ланки торгово-технологічного процесу.

6. Збільшення частки у сфері внутрішнього обігу товарів

екологічно чистих та товарів місцевого виробництва (практика розвитку торговельної мережі Carrefour Groupe (Франція), компанії Tesco (Англія), Target Corporation (США)).

7. Активне впровадження інноваційного підходу до організації торговельної діяльності в міру розвитку торговельної мережі, інвестування в нові технології та проекти. Зауважимо, що на прикладі такої практики компанія Tesco (Англія) пройшла декілька стадій розвитку – від суб'єкта малого підприємництва до великого міжнародного торговельного підприємства, що дозволяє характеризувати інновації як фактор трансформації та розвитку економічного агента. Відповідно, застосовувані інновації можуть диференціюватися – від економічних чи організаційних внутрішніх до, наприклад, зовнішніх у сфері фінансових послуг чи енергозбережних технологій.

8. Вища раціональність структури, зокрема значна частка дрібнооптової та оптової торгівлі (досвід розвитку Metro AG (Німеччина), Kroger Corporation (США)). Їх розвиток також значною мірою обумовлений створенням і розширенням мережі дрібнооптових та оптових супермаркетів. Своєю чергою, раціональність структури виступає економічним механізмом удосконалення систем розподілу товарів, стимулювання їх продажу, ціноутворення, зниження витрат у сфері товарного обігу, механізації розміщення товарів та зниження таким чином трудомісткості робіт у торговій залі.

9. Зростання соціальної відповідальності в торгівлі зі значним акцентом не лише на високу якість обслуговування покупців, але й на професійно-кваліфікаційний розвиток персоналу.

10. Застосування горизонтальної практики (ідеться про диверсифікацію видів економічної діяльності як на прикладі Target Corporation (США), у структурі якої успішно функціонують та взаємодіють пошукова та фінансова (здійснює кредитні операції) служби, девелоперська та дизайнерська агенція, відділ електронної торгівлі, орган із просування знаків на товари й послуги компанії) та вертикальної (участь у процесах інтеграції підприємств торгівлі зі сферами виробництва, розвагах тощо).

Подамо на рисунку концептуальну модель управління інвестиційною базою модернізації сфери товарного обігу, що включає системну сукупність об'єктів, принципів та операційних цілей управління на центральному, регіональному та мікроекономічному рівнях.

Методологічною основою цього підходу є системність управління розвитком інвестиційної бази модернізації сфери товарного обігу та розгляд цього процесу як функцій об'єктів інвестування

(управління), принципів та операційних цілей інвестування за рівнями ієрархії управління.

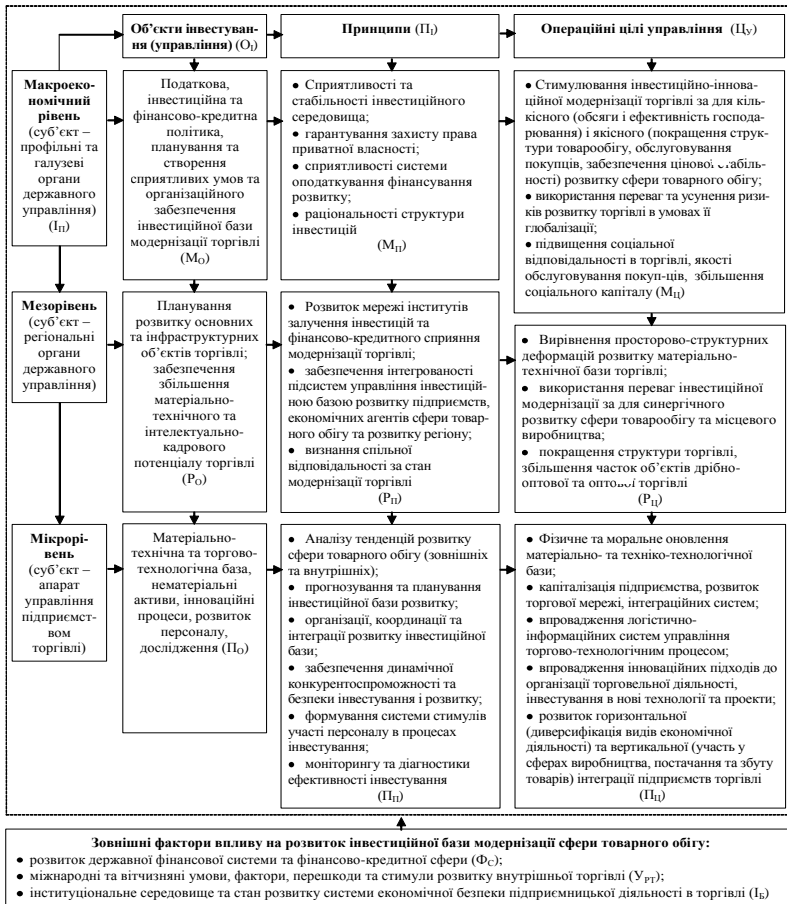

Рисунок – Концептуальна модель управління інвестиційною базою модернізації сфери товарного обігу (запропоновано автором)

Висновки. Саме застосування системного підходу дозволяє усунути недоліки так званого інтуїтивного управління в теорії та практиці управління господарською діяльністю, усвідомити об'єктивну необхідність, а також визначити послідовність реалізації державної політики. Утім, важливо враховувати й зовнішні обмеження

(фактори), що не піддаються впливу в межах системи управління розвитком інвестиційної бази модернізації сфери товарного обігу, але істотно впливають на неї, видозмінюючи всі її функціональні характеристики.

Список літератури

1. Данилишин Б. М. Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів : монографія / Б. М. Данилишин, М. Х. Корецький, Н. В. Дацій. – Ніжин : Аспект-поліграф, 2007. – 204 с.

2. Дацій Н. В. Державна інвестиційна політика на національному та галузевому рівнях: теорія, методологія, практика : монографія / Н. В. Дацій. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 427 с.

3. Трансформаційні процеси в торгівлі України в умовах інтернаціоналізації : монографія / Л. О. Лігоненко, [та ін.]. – К. : КНТЕУ, 2009. – 334 с.

4. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання : монографія / за заг. ред. Л. О. Лігоненко. – К. : КНТЕУ, 2007. – 379 с.

5. Яковлев Ю. П. Економіка торгівлі з використанням інформаційних технологій : навч. посібник / Ю. П. Яковлев. – К. : ЦНЛ, 2006. – 376 с.

Отримано 01.11.2013. ХДУХТ, Харків.

© Н.С. Ситник, 2013.